

**HARBIY XIZMATCHILARDA INSONPARVARLIK QADRIYATLARINI
SHAKLLANTIRISH ORQALI EMPATIK MUNOSABATNI
RIVOJLANTIRISH**

Toshmatov Rustamjon Muydinjon O'g'li
Namangan pedagogika instituti tadqiqotchisi

Annotatsiya: Ushbu maqola harbiy xizmatchilarda insonparvarlik qadriyatlarini shakllantirish orqali empatik munosabatni rivojlantirish masalalarini o'rganadi. Maqolada nazariy tahlillar va amaliy tadqiqotlar asosida harbiy xizmatchilarni insonparvarlik ruhida tarbiyalashning samarali usullari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Harbiy xizmatchilar, insonparvarlik qadriyatlari, empatiya, empatik munosabat, axloqiy ta'lim, adabiyot va san'at, rolli o'yinlar, muhokamalar, interfaol metodlar, jangovar tayyorgarlik, millatlararo totuvlik.

Abstract: This article examines the issues of developing empathetic attitudes through the formation of humanitarian values in military personnel. The article considers effective methods of educating military personnel in the spirit of humanity based on theoretical analysis and practical research.

Keywords: Military personnel, humanitarian values, empathy, empathetic attitude, moral education, literature and art, role-playing games, discussions, interactive methods, combat training, interethnic harmony.

Аннотация: В статье рассматриваются вопросы развития эмпатийных установок — посредством — формирования — гуманитарных — ценностей у военнослужащих. В статье на основе теоретического анализа и практических исследований рассматриваются эффективные методы воспитания военнослужащих в духе гуманизма.

Ключевые слова: Военнослужащие, гуманитарные ценности, эмпатия, сопереживающее отношение, нравственное воспитание, литература и искусство, ролевые игры, дискуссии, интерактивные методы, боевая подготовка, межнациональное согласие.

Xozirgi kunda jamiyatimizning barcha sohalari kabi, harbiy ta'lim-tarbiya tizimida ham innovatsion yangilanishlar zarur. Ayniqsa, harbiy xizmatchilarda insonparvarlik qadriyatlarini shakllantirish va empatik munosabatni rivojlantirishda

“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC INNOVATIVE RESEARCH”

Volume 02. Issue 05. May 2025

zamonaviy yondashuvlarni qo'llash bugungi kunning dolzarb vazifasidir. Yillar davomida shakllangan an'anaviy tizim, ta'lim jarayonidagi eskirgan yondashuvlar va tarbiyadagi biryoqlamalik bu borada katta yutuqlarga erishishga to'sqinlik qilmoqda. Bo'lajak harbiy xizmatchilarni, ayniqsa ofitserlarni, nafaqat jismonan baquvvat, balki ma'nan va ruhan barkamol, insonparvarlik qadriyatlariga ega, tinchlik va jamoat tartibini ta'minlashga qodir, nostandart vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qila oladigan, chidamli va vatanparvar insonlar etib tarbiyalash muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa, harbiy pedagogik tarbiyada innovatsion talablarni qo'llashni, xususan, insonparvarlik va empatiyani rivojlantirishga qaratilgan zamonaviy metodlarni joriy etishni taqozo etadi. Zamonaviy axborot texnologiyalari, interfaol o'yinlar, simulyatsiyalar, virtual va kengaytirilgan reallik kabi vositalardan foydalanish orqali harbiy xizmatchilarda insoniylik, mehr-shafqat, bag'rikenglik kabi insonparvarlik qadriyatlarini singdirish, ularni Vatanga sadoqat, burch va mas'uliyat ruhida tarbiyalash samaradorligini oshirish mumkin. Masalan, virtual reallik texnologiyalari orqali harbiy xizmatchilar turli xil konfliktli vaziyatlarni modellashtirishlari va ushbu vaziyatlarda insonparvarlik tamoyillariga asoslangan holda qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirishlari mumkin. Interfaol o'yinlar orqali esa jamoa bilan ishlash, hamkorlik va o'zaro yordam kabi qadriyatlarni rivojlantirish mumkin. Shuningdek, harbiy xizmatchilarda empatiyani rivojlantirish uchun adabiyot, san'at, tarix va falsafadan keng foydalanish, turli madaniyat va din vakillari bilan muloqot qilish imkoniyatlarini yaratish lozim. Bu ularga boshqa odamlarning his-tuyg'ularini tushunish, ularga hurmat bilan munosabatda bo'lish va millatlararo totuvlikni ta'minlashda yordam beradi. Harbiy xizmatchilarda insonparvarlik qadriyatlari va empatik munosabatni rivojlantirish uchun harbiy ta'lim-tarbiya tizimini innovatsion texnologiyalar va zamonaviy metodlar bilan boyitish, ularni insonparvarlik ruhida tarbiyalashga qaratilgan kompleks yondashuvni qo'llash zarur. Shuningdek, tanqidiy fikrlash, axborot xavfsizligi va media savodxonligini rivojlantirish ham bo'lajak harbiy xizmatchilarni tayyorlashda muhim o'rin tutadi. Bu maqsadga erishish uchun eng zamonaviy pedagogik, axborot kommunikatsiya texnologiyalaridan, jumladan, yetakchi jamoat tashkilotlari, olimlar, mutaxassislar, yoshlar ittifoqi, madaniyat va san'at namoyandalarining kuch va imkoniyatlaridan keng foydalanish lozim. Milliy gvardiya ta'lim muassasalarining kursant va tinglovchilarini ma'naviyaxloqiy jihatdan yetuk, intellektual salohiyatli va jismonan baquvvat vatanparvar qilib tarbiyalashda eng avvalo ularda o'z tarixini mukammal o'rganish, Vatan himoyachisi ekanligidan g'urur tuyg'usini uyg'otish,

“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC INNOVATIVE RESEARCH”

Volume 02. Issue 05. May 2025

jangovar qobiliyati va tafakkurini yuksaltirishga erishish lozim. Shu maqsadda Respublikamiz Prezidentining 2018-yil 4-avgustda “O‘zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari harbiy xizmatchilarining ma’naviy-ma’rifiy saviyasini oshirish tizimini tubdan takomillashtirish to‘g‘risida”gi maxsus qarori imzolandi. Bu qarorda asosan tizimda ma’naviy-ma’rifiy ishlar samaradorligini yanada takomillashtirish, ijtimoiy-siyosiy o‘zgarishlar bilan uyg‘unlashgan zamonaviy ta’limtarbiyani innovatsion usullarini joriy etish va eng muhimi har qanday ta’sirlarga chidamli, burchiga sadoqatli, yuqori professional harbiy xizmatchi va xodimlarni, barkamol kadrlarni tarbiyalash maqsad qilib qo‘yilgan. Ushbu qarorga ilova tarzida tizimda ma’naviy-ma’rifiy ishlar samaradorligini oshirish konsepsiyasi ishlab chiqildi. Konsepsiyada “Vatan – muqaddas, uni himoya qilish sharaflı burchdir!” degan tayanch konseptual g‘oya asosida barcha ma’naviy-ma’rifiy ishlar tashkillashtirilishi nazarda tutilgan. Konsepsiyada harbiy xizmatchi hamda xodimlarning, xususan, kursantlar va tinglovchilarning ma’naviy saviyasi va aqliy salohiyatini yuksaltirish va boy madaniy merosimiz, qadriyatlarimiz va an‘analарimiz singdirilgan dunyoqarashni shakllantirishga yo‘naltirilgan yagona tizimni yaratish asosiy vazifalardan bo‘lib, bu ta’lim-tarbiya jarayonini yanada takomillashtirishni talab etadi. O‘z milliy qadriyatlarini e‘zozlamaslik, tarixini mukammal bilmaslik shaxsda menlik qadrqimmatini susaytiradi. Bugun butun dunyoda kechayotgan globallashuv jarayoni yoshlarimiz tafakkuri, ong-shuurida o‘zgarishlar qilib, ommaviy madaniyat yoppasiga o‘z ta’sirini ko‘rsatib ulgurdi. Internet tarmoqlarining salbiy ta’siri yoshlar psixikasiga o‘z bosimini o‘tkazdi. Milliy o‘zlikni anglash anchagina susaydi. Buning natijasi o‘laroq, yoshlar dunyoqarashi qashshoqlashdi. Ma’lumotlar rang barang, ko‘p. Ammo saviyasi pasaydi. Bu esa ularda beqarorlik, yuzaki fikrlash, fidoiylik, g‘urur, sha’n tushunchalarini pasayishi kabi muammolarni keltirib chiqardi. Harbiy xizmatchi va xodimlarning yelkasiga Vatan himoyasi, xalq qalqoni kabi mas’uliyatni olgan, qo‘lida qurolli bor shaxs. U qanchalar jismonan baquvvat bo‘lmasin, ma’nan, ruhan kuchli bo‘lmasa, dunyoqarashida vatanparvarlik ustivor bo‘lmasa, nostandart holatlar uchun tayyor hisoblanmaydi, demakki bugungi beqaror dunyo siyosati, zamonaviy urushlar talabiga javob bermaydi. Shuning uchun harbiy ta’limda ijtimoiy-gumanitar fanlarni o‘qitishni takomillashtirish, rejadан tashqari ma’naviy-ma’rifiy tadbirlarni ko‘paytirish va albatta ularning ta’sirini kuchaytirishga e’tibor qaratilishi lozim.

O‘zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi tizimida xizmat qilayotgan harbiy xizmatchi va xodimlarning o‘z kasbi va vazifasi bilan faxrlanishi va ularda

“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC INNOVATIVE RESEARCH”

Volume 02. Issue 05. May 2025

mamlakatimiz himoyasini mas’uliyat bilan amalga oshirish tuyg‘ularini tarbiyalash kerak. Mamlakatimizda kechayotgan o‘zgarishlar, islohotlar va yon-atrofimizda bo‘layotgan siyosiy, ijtimoiy o‘zgarishlarni ongli ravishda tahlil qilib, munosabat bildira olish, eng e’tiborlisi, tafakkuri ila o‘zini va jarayonlarni tahlil qilish va faoliyat yuritish, o‘z fikriga ega bo‘lish va uni ilgari sura bilish qobiliyatlari rivojlantirilishi talab etilmoqda. Jangovar va safarbarlik tayyorgarligini, har qaysi harbiy xizmatchi va xodim ongida uning o‘z fikri, atrofida kechayotgan voqealarga daxldorlik tuyg‘usini mustahkamlash, yuksak axloqiy va ma’naviy fazilatlarni, faol hayotiy pozitsiyaga egalik va vatanparvarlik hissini tarbiyalash, “O‘zbekiston xalqi hech qachon, hech kimga qaram bo‘lmaydi!” degan e’tiqodga ega bo‘lishlari uchun milliy ilmiy merosimiz, tarbiyaviy an’analarimiz, jahonga mashhur xalq qahramonlarimiz tarixini o‘rganib, ulardek mard, jasur bo‘lishga intilish sifatlarini rivojlantirish lozimdir. “O‘zini Vatan farzandi deb hisoblovchi odam butun tanu joni bilan unga xizmat qilishi kerak” [1]. Demakki Bo‘lajak harbiy xizmatchilarga aynan “Vatan farzandi” g‘oyasini singdirishimiz lozim.

Bo‘lajak harbiy xizmatchilarni harbiy vatanparvarlik tarbiyasiga yangicha yondashish lozim. Harbiy xizmatchi va xodimlar uchun adabiyot emas, jangni o‘rganish zarur, degan qarashlarni o‘zgartirish kerak. Negaki urushlar qiyofasi o‘zgarmoqda. Zamonaviy urushlarning har qanday turi bevosita shaxsning ma’naviyati, dunyoqarashi va ruhiyati bilan bog‘liq. Harbiy xizmatchi va xodimlarning ruhiy jihatdan chidamli bo‘lishi qanchalar ahamiyatli ekanligi haqida mamlakatimiz Prezidenti, Qurolli Kuchlar Oliy Bosh Qo‘mondoni Shavkat Mirziyoev Xavfsizlik kengashining kengaytirilgan tartibdagi majlisida alohida urg‘u berib: “..shaxsiy tarkib ma’naviy jihatdan zaif bo‘lsa, ya’ni askar va ofitserlarimizda jangovar ruh, Vatanga mehr va sadoqat, uning taqdiri uchun mas’uliyat bo‘lmasa yoki ularning o‘rtasida beparvolik hukm sursa, bunday holat nihoyatda noxush oqibatlariga olib kelishi mumkin” [2] deya e’tibor qaratdilar. Darhaqiqat, jismonan qanchalar kuchli bo‘lmasin, qo‘lida eng yaxshi qurol bo‘lmasin, ruhan va ma’nan qurollanmagan askar jangda nafaqat ish bermaydi, hatto zarar keltiradi. Demak ma’naviyatni boyitish eng asosiy ishimiz hisoblanadi. Ma’naviyatni ozuqasi bu birinchi o‘rinda badiiy adabiyot va diniy bilim hisoblanadi [3]. Badiiy adabiyot: asotiru ertaklardan boshlab romanlargacha insonni to‘g‘ri yashashga, insoniy fazilatlarni rivojlantirishga, vatanparvarlik, mardlik tuyg‘ularini mukammallashuviga bebaho ta’sir kuchiga ega. Bu kuch hech qachon susaymaydi. Shuning uchun yoshlarda kitobga mehr va ishonchni berish zarur.

Adabiyot milliy armiyamiz saflarida xizmat qilayotgan barcha harbiy xizmatchi va xodimlarni ruhlantiruvchi, milliy g‘ururni yuksaltiruvchi, shuning barobarida, vatanparvar sodiq himoyachini tarbiyalovchi kuchga ega. Bu kuchdan esa o‘z o‘rnida foydalanish har zamonda har sohada o‘z natijasini bergan [4].

Xulosa qilib aytganda, Vatan taqdiri, uning tinchligi va xavfsizligi ko‘p jihatdan Vatan himoyachilarining, ya’ni harbiy xizmatchilarning ma’naviy-ruhiy kamoloti, kasbiy mahorati va insonparvarlik fazilatlariga bog‘liq. Milliy davlatchilik an’analarimizni asrab-avaylash, mamlakatimiz sarhadlari daxlsizligi va xavfsizligini ta’minlashdek sharaflı burchni ado etishda harbiy xizmatchilarda insonparvarlik qadriyatlari va empatik munosabatni shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Yoshlarimizda, bo‘lg‘usi harbiy xizmatchilarda yot g‘oyalarga qarshi mafkuraviy immunitetni shakllantirish, ularni erkin fuqarolik jamiyati barpo etish yo‘lida birlashtirish, Vatan ravnaqi, yurt tinchligi, xalq farovonligi yo‘lida sadoqat bilan xizmat qilish sharaflı burch ekanligini singdirish bilan birga, ularning qalbida insonparvarlik tuyg‘ularini uyg‘otish, boshqalarga nisbatan hamdardlik va mehr-oqibat hissini kuchaytirish, empatiya qobiliyatini rivojlantirish zarur. Zero, insonparvarlik va empatiya harbiy xizmatchilarga o‘z xizmat vazifalarini bajarishda adolatli va xolis bo‘lish, inson huquqlarini hurmat qilish, turli millat va elat vakillari bilan bag‘rikenglik va o‘zaro hurmat asosida muloqot qilish imkonini beradi. Bu esa, nafaqat armiya saflarida, balki butun jamiyatda millatlararo totuvlik va hamjihatlikni ta’minlashga xizmat qiladi. Demak, harbiy xizmatchilarni tayyorlashda insonparvarlik qadriyatlari va empatiyani rivojlantirishga qaratilgan maxsus dasturlarni ishlab chiqish va amalga oshirish, ularning ma’naviy-axloqiy tarbiyasiga alohida e’tibor qaratish bizning oliy maqsadimiz bo‘lishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sh.Mardonov, B.Xodjayev, Sh.Taylanova, D.Xojimuxamedova. Pedagogik aksiologiya (*o'quv qo'llanma*) -T.: «Fan va texnologiya», 2013, b-184
2. Shavkat Mirziyoyev, Xavfsizlik kengashining kengaytirilgan tartibdagi majlisidagi nutq. Vatanparvar, 13 yanvar 2018 yil.
3. G.Shoumarov, B.Umarov, F.Akromova. Yoshlarda xulq ogishi va tarbiya buzilishining oldini olish bo‘yicha psixologik maslahatlar. Uslubiy qo‘llanma. T- 2015
4. Reason and Being (Boston Studies in the Philosophy of Science, Vol. 17). By B. G. Kuznetsov. ISBN 90 277 21815. Reidel, Dordrecht, 1987. xx + 442 pp.